

سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان

احمد خادم‌الحسینی^۱، تبار قریب ممبئی^۲ و صفر قائدرحمتی^۳

تاریخ وصول: ۱۳۹۴/۵/۱۲، تاریخ تایید: ۱۳۹۴/۶/۱

چکیده

گردشگری به‌عنوان صنعتی نوین، در سال‌های اخیر تأثیرات بسیاری بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته و بسیاری از کشورهای جهان به لحاظ درآمدزایی فراوان این بخش سرمایه‌گذاری‌های عمده‌ای را در سطوح محلی جهت ایجاد امکانات و تاسیسات مورد نیاز توسعه این صنعت اختصاص داده‌اند. از سویی، با توجه به محدودیت‌های مختلف اعم از فنی، مالی، زمانی و مانند آن امکان بهره‌گیری و توسعه تمام ظرفیت‌ها گردشگری در سطوح محلی در مدت زمان کوتاه وجود ندارد. بنابراین، استفاده از روش‌های مناسب برای رتبه‌بندی و تعیین بهترین مقاصد گردشگری به منظور گسترش و تخصیص منابع به مدد تعدادی از معیارها و شاخص‌ها، ضروری می‌باشد. در سال‌های اخیر و به منظور بهره‌برداری و ساماندهی هر چه بیشتر جاذبه‌های گردشگری، ایجاد مناطق نمونه گردشگری به عنوان الگوی توسعه گردشگری در کشور ایران انتخاب شده است. از این رو، به نظر می‌رسد مطالعه و سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری در سطح استانی و ملی می‌تواند زمینه ساز رشد و توسعه گردشگری را فراهم آورد. هدف از پژوهش حاضر سطح‌بندی ۳۰ منطقه نمونه گردشگری استان خوزستان با استناد به ۴۵ شاخص است. روش تحقیق پژوهش توصیفی-تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. در این پژوهش با توجه به تعدد شاخص‌های موردنظر و همچنین ارزش و اعتبار متفاوت شاخص‌ها از تکنیک تحلیل عاملی به منظور سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری استفاده شده

۱. عضو هیات علمی گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، اصفهان، ایران،

نویسنده مسئول، A.khademolhoseiny@ yahoo.com

۲. گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، اصفهان، ایران

۳. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس

است. بدین منظور از ۴۵ شاخص مورد نظر ۸ عامل استخراج گردید که عامل مراکز خدماتی - درمانی با مقدار ویژه ۸,۹۳ دارای بیشترین امتیاز و عامل انرژی - تفریحی با مقدار ویژه ۲,۳۰ دارای کمترین ارزش در سطح‌بندی بوده‌اند. بر اساس نتایج تکنیک تحلیل عاملی منطقه نمونه گردشگری فتح‌المبین با شاخص ترکیبی ۷,۶ در بالاترین رتبه و منطقه نمونه گردشگری انشان با شاخص ترکیبی ۷,۲۴ - در پایین‌ترین رتبه از سطح‌بندی قرار گرفته است.

کلیدواژگان: مناطق نمونه، تحلیل عاملی، توسعه گردشگری، سطح‌بندی، خوزستان.

Archive of SID

مقدمه

بیان مسئله

امروزه با شروع قرن بیست‌ویکم صنعت گردشگری به یکی از پر درآمدترین صنایع دنیا تبدیل شده، رقابت فشرده‌ای در میان بسیاری از کشورهای جهان برای جذب جهانگردان به چشم می‌خورد و صنعت توریسم به‌عنوان صنعتی پویا و با ویژگی‌های منحصر به فرد، بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۸: ۱۰۸). این صنعت به‌عنوان فعالیتی که در دنیای امروزی توان اثرگذاری پر فرآیند توسعه متوازن و خردورزانه را در تمامی دنیا به نمایش گذاشته، مورد توجه طیف وسیعی از سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام‌های سیاسی و مدیریت اجرایی در همه کشورهای دنیا قرار گرفته است و امروزه توسعه گردشگری به‌عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد (3,2006,weaver) و نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی (233,2002,Sharply) که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، در مطالعات متعدد مورد تأیید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷: ۱). این امر در حالی است که کشور ایران با توجه به اهمیت موضوع و غنی بودن آثار تاریخی و طبیعی به عنوان یکی از ده کشور اول توریستی جهان (بیگی فیروزی، ۱۳۹۰: ۳) متأسفانه تنها ۰/۰۶ درصد درآمد توریستی دنیا را نصیب خود کرده (دهقانپور و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۴) و با وجود پتانسیل‌های بی‌شمار از نظر گردشگری رتبه ۱۳۳ را در بین ۱۸۵ کشور به دست آورده است (نوری و تقی‌زاده، ۱۳۹۲: ۷۴). بنابراین با توجه به اهمیت موضوع برنامه‌ریزی از سوی نهادهای مسئول به‌منظور بسط و گسترش توسعه گردشگری با توجه به توان گردشگری بالای کشور امری ضروری است.

یکی از راهبردهایی که مسئولین به‌منظور توسعه گردشگری باید مدنظر قرار دهند، توسعه و گسترش گردشگری در مناطقی است که دارای پتانسیل‌های لازم برای توسعه گردشگری هستند چرا که فارغ از کم و کیف منابع و داشته‌های مناطق گردشگری، به‌کارگیری آن منابع با توجه به محدودیت‌های مختلف اعم از زمان، طبیعت، نیروی انسانی و یا سرمایه، همیشه و در همه حال

امکان‌پذیر نخواهد بود (Hall, 1999, 26). از سوی دیگر مقصدهای گردشگری^۱ از نظر توان و قابلیت جذب گردشگری با هم تفاوت دارند. برخی از این مقصدها از قابلیت‌های لازم برای جذب گردشگر در سطح ملی و بین‌المللی برخوردارند و برخی هم از قابلیت و برد محلی برخوردارند. از این رو در فرآیند برنامه‌ریزی نمی‌توان برنامه مشابهی را برای همه این مناطق تدوین نمود. بنابراین با توجه به محدودیت‌های مالی و زمانی از یک سو، و تفاوت در مقاصد گردشگری از سوی دیگر، شرایط ایجاب می‌کند که در یک منطقه، برخی از مقصدهای گردشگری نسبت به برخی دیگر سریع‌تر توسعه یابند، خدمات و تسهیلات بیشتری دریافت نمایند و نهادهای سرمایه‌ای بیش‌تری به آن‌ها تخصیص یابد (ضیایی و شجاعی، ۱۳۸۹: ۲۶). بنابراین، به جهت انتخاب بهینه، استفاده از روش‌های مناسب برای رتبه‌بندی و تعیین بهترین مناطق نمونه گردشگری به‌منظور گسترش و تخصیص منابع با مدد تعدادی از معیارها و شاخص‌ها، ضروری می‌باشد. بنابراین هدف از پژوهش حاضر نیز سطح‌بندی ۳۰ منطقه نمونه گردشگری استان خوزستان با توجه به محدود بودن اعتبارات دولتی و نیز سرمایه‌گذاری بخش خصوصی می‌باشد. استان خوزستان با بهره‌مندی از جاذبه‌های کهن تاریخی، طبیعی، مذهبی، دفاع مقدس و ... یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری در سطح کشور محسوب می‌گردد که با وجود ۳۰ منطقه نمونه گردشگری می‌تواند در صورت برنامه‌ریزی بهینه به یکی از قطب‌های گردشگری در سطح ملی و بین‌المللی تبدیل گردد.

پیشینه تحقیق

در زمینه سطح‌بندی مناطق نمونه و مقاصد گردشگری پژوهش‌های متعددی انجام پذیرفته است که در ذیل به برخی از آنها که قرابت بیشتری با پژوهش حاضر داشته است، اشاره می‌گردد: بدری و همکاران (۱۳۸۸)، در پژوهشی به انتخاب مناطق نمونه گردشگری با استفاده از روش AHP در استان کهگیلویه و بویراحمد پرداخته و پس از تعریف معیارها، از میان ۸ منطقه گردشگری استان، ۳ منطقه چشمه بلقیس، کوهگل و دریاچه سد کوثر را به عنوان منطقه نمونه

1 . Destination zone

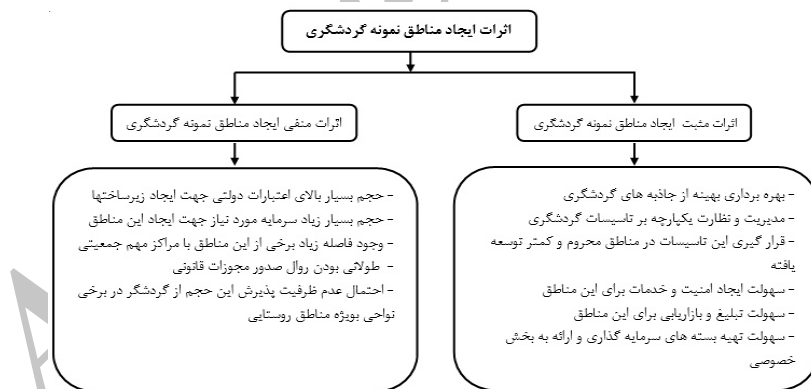
گردشگری گزینش کرده‌اند. (بدری و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۵). شمعی و موسی‌وند (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای به سطح‌بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ زیرساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل AHP و TOPSIS پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که شهرستان‌های اصفهان، شاهین‌شهر و کاشان به ترتیب در سطح یک تا سه از نظر دارا بودن زیرساخت‌های گردشگری قرار دارند. و با ترکیب دو مدل فوق‌الذکر، شهرستان اصفهان و کاشان به ترتیب به عنوان نواحی اول و دوم گردشگری بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند (شمعی و موسی‌وند، ۱۳۹۰: ۲۳). نوری و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای به اولویت‌بندی قطب‌های گردشگری استان کرمانشاه بر اساس پتانسیل‌های مناطق نمونه گردشگری با استفاده از روش تصمیم‌گیری چند معیاره TOPSIS پرداخته‌اند. ارزیابی انجام شده در این پژوهش نشان می‌دهد که مناطق نمونه گردشگری واقع شده در قطب کرمانشاه برای واگذاری به سرمایه‌گذاران در سطح بسیار خوبی قرار داشته و سرمایه‌گذاری در این مناطق دارای توجیه اقتصادی می‌باشد (نوری و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۵). حیدری پور (۱۳۹۲)، پژوهشی را تحت عنوان سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری با استفاده از روش AHP در مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین‌شهر و تالاب گاوخونی استان اصفهان انجام داده‌اند که در نتیجه آن مشخص شده است که منطقه نمونه گردشگری تالاب گاوخونی اولویت اول، منطقه باغ بهادران در اولویت دوم و منطقه زرین‌شهر در اولویت سوم قرار دارند (حیدری پور، ۱۳۹۲: ۱۰۵). خوش‌نظر و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی به ارزیابی و اولویت‌های سرمایه‌گذاری در مناطق نمونه گردشگری شهرستان سمیرم پرداخته و مشخص کرده‌اند که آبشار سمیرم، زید بن علی و ونک به ترتیب با اولویت‌های ۱ تا ۳ شرایط بهتری برای سرمایه‌گذاری دارند (خوش‌نظر و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۴). دهقانپور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به رتبه‌بندی مراکز و واحدهای نمونه گردشگری شهر ابرکوه پرداخته و دریافته‌اند که از ۱۲ منطقه نمونه گردشگری شهر ابرکوه، منطقه سرو به عنوان کهن‌ترین و پربیننده‌ترین اثر گردشگری در شهر، مناسب‌ترین گزینه است. (دهقان پور و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۳). جلالی و خادم‌الحسینی (۱۳۹۴) در پژوهشی به سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری در استان کرمان پرداخته و دریافته‌اند که از میان ۴۱ مناطق نمونه، مناطق قلعه‌دختر، جوپار و طوبی به ترتیب در سطح یک تا سه از سطح‌بندی قرار دارند، (جلالی و خادم‌الحسینی، ۱۳۹۴: ۱۵۱).

مناطق نمونه گردشگری

مناطق نمونه گردشگری به محدوده‌هایی گفته می‌شود که در جوار جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، مذهبی، طبیعی و گردشگری کشور ایجاد می‌شود و بر اساس ظرفیت در چهار سطح بین‌المللی، ملی، استانی و محلی تعیین می‌شوند (شماعی و موسی‌وند، ۱۳۹۰: ۲۸). هر منطقه نمونه گردشگری دارای مراکز خدماتی، رفاهی، فرهنگی و گردشگری از جمله: واحدهای اقامتی، پذیرایی، خرید، تولید و عرضه صنایع دستی و فرهنگی، هنری، تفریحی، ورزشی، پارک‌ها و سایر خدمات گردشگری خواهد بود (توکلی و همکاران، ۱۳۸۹: ۸۰). به عبارتی مناطق نمونه گردشگری به محدوده جغرافیایی اطلاق می‌شود که در آن یک یا چند و یا مجموعه‌ای از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی وجود دارد و وجود آنها انگیزه‌ای برای سفر و اقامت گردشگران خواهد بود (محمودی‌نژاد و بمانیان، ۱۳۸۸: ۳۶۷).

تأثیرات مناطق نمونه گردشگری

ایجاد مناطق نمونه گردشگری مانند هر پدیده دیگری دارای اثرات مثبت و منفی است که در شکل (۱) به برخی از این اثرات اشاره می‌گردد:

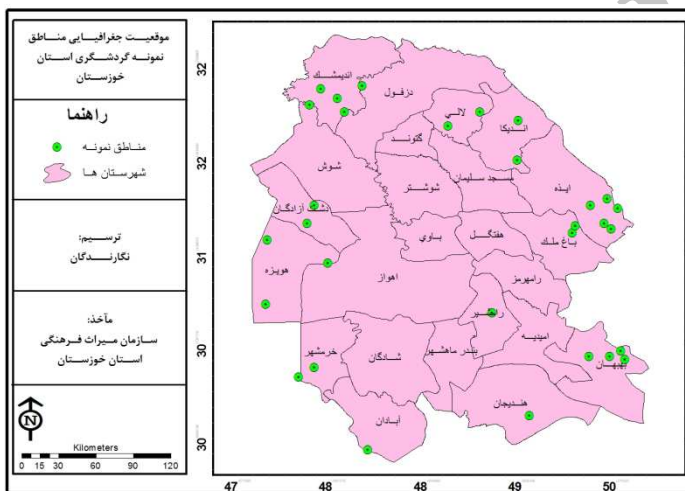

شکل ۱: اثرات مثبت و منفی مناطق نمونه گردشگری - یافته‌های تحقیق

منطقه مورد مطالعه

استان خوزستان با مساحت ۶۴۷۴۶ کیلومتر مربع بین ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از

نصف‌النهار گرینویچ در جنوب غربی ایران قرار دارد. این استان به دلیل برخورداری از تاریخی غنی و کهن تاریخی، بهره‌مندی از زیرساخت‌های محوری مناسب، جاذبه‌های طبیعی زیبا و ارزشمند، وجود جاذبه‌های برجای مانده از هشت سال دفاع مقدس، برخورداری از اماکن و جاذبه‌های مذهبی متعدد، تنوع قومیتی و ... همواره به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری مطرح است و دارای ظرفیت بسیار بالایی در زمینه توسعه گردشگری می‌باشد. این استان دارای ۳۰ منطقه نمونه گردشگری می‌باشد که در ۲۷ شهرستان پراکنده شده است. پراکنش فضایی مناطق نمونه گردشگری این استان در شکل (۲) آورده شده است.

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان - منبع: یافته‌های تحقیق

روش پژوهش

مقاله حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کاربردی می‌باشد. روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع تحقیقات کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه و مشاهده) قلمداد می‌شود. در این پژوهش برای ارزیابی و پیشبرد فرآیند انتخاب، ابتدا مجموعه‌ای از معیارهای مختلف شناسایی شده و در نهایت با استفاده از دو شیوه بررسی تجارب موفق داخلی و خارجی و نظرسنجی از گردشگران، تعداد ۴۵ شاخص بر اساس

واقعیت‌های عینی و به دور از هرگونه ذهنیت‌گرایی مشخص گردیده است. سپس با استفاده از تکنیک کارآمد تحلیل عاملی^۱ ۴۵ شاخص به ۸ عامل تقلیل و با استفاده از این ۸ عامل مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان سطح‌بندی گردیده است. لازم به ذکر است در این پژوهش داده‌پردازی با استفاده از نرم‌افزار Spss و Excel صورت گرفته است.

شاخص‌های تحقیق

از آنجاکه هدف تحلیلی عاملی تلخیص تعداد زیادی شاخص‌ها در تعداد مشخصی عامل می‌باشد اولین مرحله برای انجام روش تحلیل عاملی انتخاب شاخص‌ها است. لذا از میان عوامل مختلف تأثیرگذار بر مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان مهم‌ترین شاخص‌ها شده است (جدول ۲). این شاخص‌ها شامل شاخص‌های تاریخی، مذهبی، طبیعی، ورزشی، فرهنگی، آب، مخابرات، پارکینگ، گاز، سرویس بهداشتی، خانه بهداشت، داروخانه، درمانگاه، اورژانس، مطب، بانک، پست، مرکز خرید، پمپ بنزین، CNG، نیروی انتظامی، سالن ورزشی، واحد پذیرایی، آسفالت، راه‌آهن، فرودگاه، پایانه، آژانس مسافرتی، موزه، سینما، تعداد هتل، تعداد اتاق‌های هتل، تعداد تخت‌های هتل، هتل ۱ ستاره، هتل ۲ ستاره، تعداد مهمانپذیر، تعداد اتاق‌های مهمانپذیر، تعداد تخت مهمان‌پذیر، مهمان‌پذیر ۱ ستاره، مهمان‌پذیر ۳ ستاره، خانه معلم، مدارس، کمپینگ، آلاچیق و سکو، منازل استیجاری می‌باشد.

فاصله مناطق نمونه با امکانات و مراکز جمعیتی

به علت اهمیت امکانات، خدمات رفاهی و مراکز جمعیتی در توسعه صنعت گردشگری و همچنین اهمیت در سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری در این قسمت به فواصل مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان به برخی از امکانات و مراکز جمعیتی پرداخته شده است (جدول ۱).

۱. به مجموعه‌ای از فنون آماری اشاره دارد که هدف مشترک آنها ارائه مجموعه‌ای از متغیرها بر حسب تعداد کمتری

متغیر فرضی است (کیم و مولر، ۱۳۸۱، ۱۶).

جدول ۱: اطلاعات کلی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان (فاصله بر حسب کیلومتر)

ردیف	نام مناطق	فاصله تا ترمینال	فاصله تا راه آهن	فاصله تا فرودگاه	فاصله تا بندر	فاصله تا مرکز استان	فاصله تا مرکز شهرستان	فاصله تا مراکز اقامتی	فاصله پمپ بنزین
۱	یادمان شهدای هویزه	۲۵	۷۵	۷۵	۱۵۰	۷۵	۲۵	۷۵	۰
۲	تالاب هویزه	۳۵	۹۵	۹۵	۱۴۰	۹۵	۳۵	۳۵	۳۵
۳	سد شهید عباسپور	۵۵	۱۸۰	۱۸۰	۲۸۵	۱۸۰	۲۰	۵۵	۲۰
۴	شیرین بهار	۷۵	۲۵۰	۲۵۰	۳۵۵	۲۵۰	۳۰	۷۵	۳۰
۵	روستای پامنار	۴۵	۴۰	۴۵	۳۰۷	۱۸۵	۴۵	۴۵	۴۵
۶	دهلاویه	۱۵	۷۵	۷۵	۲۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵
۷	طلائیه	۲۰	۱۰۰	۸۰	۱۰۰	۱۲۰	۴۰	۱۲۰	۴۰
۸	ام الدبیس	۴۰	۹۰	۹۰	۱۴۰	۹۰	۴۰	۹۰	۴۰
۹	اروند	۰	۵۵	۴۵	۴۵	۱۵۰	۴۵	۴۵	۰
۱۰	خائیز	۲۰	۲۲۵	۲۲۵	۱۷۷	۲۲۵	۲۰	۲۰	۲۰
۱۱	تنگ تکاب	۱۶	۲۲۰	۲۲۰	۱۷۳	۲۲۰	۱۶	۱۶	۱۶
۱۲	مارون	۵	۲۱۰	۲۱۰	۱۵۷	۲۱۰	۵	۵	۵
۱۳	خارستان	۵	۲۱۱	۲۱۱	۱۵۸	۲۱۱	۶	۶	۶
۱۴	شلمچه	۱۵	۱۵	۲۵	۱۵	۱۲۰	۱۵	۱۵	۱۵
۱۵	شهدای شیمیایی	۱۵	۱۵	۲۵	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۵	۱۵
۱۶	مال آقا	۳۵	۱۸۷	۱۸۷	۱۸۸	۱۸۷	۳۵	۴۰	۲۰
۱۷	رباط	۱۰	۱۶۲	۱۶۲	۱۹۸	۱۶۲	۱۵	۵۸	۱۰
۱۸	بلوط بلند	۶۷	۲۶۷	۲۶۷	۲۹۴	۲۶۷	۶۷	۶۷	۱۲
۱۹	رکعت	۲۶	۲۲۶	۲۲۶	۲۵۳	۲۲۶	۲۶	۲۶	۲۶
۲۰	دشت بزرگ	۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۳۴	۲۱۷	۱۷	۱۷	۱۷
۲۱	زراس	۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۲۶۹	۶۹	۶۹	۱۴
۲۲	انشان	۷۱	۲۷۱	۲۷۱	۲۹۸	۲۷۱	۷۱	۷۱	۱۶
۲۳	آرپناه	۶۰	۲۲۵	۲۲۵	۳۳۲	۲۲۵	۶۰	۱۳۰	۶۰
۲۴	غارپیده	۱۵	۱۷۹	۱۷۹	۲۸۷	۱۷۹	۱۵	۶۷	۱۵
۲۵	فتح المبین	۳	۴۰	۳۵	۲۳۵	۱۳۵	۳	۳	۳
۲۶	کرخه	۲۴	۲۴	۳۰	۱۴۰	۱۴۰	۲۴	۲۴	۲۴
۲۷	دوکوهه	۵	۰.۱	۱۵	۲۴۰	۱۲۷	۵	۵	۵
۲۸	پارک دره	۰	۱	۱۰	۲۴۰	۱۲۲	۰	۰	۰
۲۹	دریاچه سد رامشیر	۱۰	۶۰	۹۰	۶۰	۹۰	۱۰	۴۵	۱۰
۳۰	ساحل رودخانه هندیجان	۱۲	۸۵	۱۸۰	۰	۱۸۰	۱۰	۸۵	۹

منبع: مطالعات امکان سنجی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان، ۱۳۸۹

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش به منظور تبدیل و تقلیل شاخص‌ها به عامل‌ها و همچنین سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان از تکنیک تحلیل عاملی استفاده گردیده است.

تقلیل شاخص‌ها و نام‌گذاری عامل‌ها

در این مرحله بعد از انجام مراحل تحلیل عاملی شامل: ۱. مشخص ساختن اشتراکات شاخص‌های گردشگری مورد مطالعه و حذف شاخص‌های نامناسب؛ ۲. تبیین میزان کل واریانس توضیح داده شده برای همه شاخص‌ها؛ ۳. چرخش عامل‌ها و محاسبه بارهای عاملی قبل و بعد از چرخش به نام‌گذاری عامل‌ها در مرحله چهارم پرداخته شده است. لازم به ذکر است به منظور نام‌گذاری عامل‌ها از بارهای عاملی استفاده شده است.

عامل اول (مراکز خدماتی - درمانی)

عامل اول دارای مقدار ویژه ۸,۹۳ می‌باشد که این عامل ۱۹,۸۴ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را محاسبه می‌کند. این عامل دارای ۱۲ متغیر می‌باشد که با توجه به شاخص‌های تبیین‌کننده با عنوان عامل «مراکز خدماتی - درمانی» نام‌گذاری شده است. در جدول ۲ بارهای عاملی شاخص‌های عامل اول آورده شده است.

جدول ۲: متغیرهای بارگذاری شده در عامل اول (مراکز خدماتی - درمانی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	بانک	۰,۹۲۱	۵	CNG	۰,۵۵۲	۹	داروخانه	۰,۸۹۸
۲	مطب	۰,۷۶۵	۶	مدارس	۰,۵۰۰	۱۰	پست	۰,۸۶۳
۳	مرکز خرید	۰,۶۴۳	۷	درمانگاه	۰,۷۶۷	۱۱	سالن ورزشی	۰,۸۶۳
۴	نیروی انظامی	۰,۵۸۷	۸	اورژانس	۰,۹۲۱	۱۲	خانه بهداشت	۰,۷۶۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل دوم (تأسیسات اقامتی)

عامل دوم دارای مقدار ویژه ۸,۲۲ می‌باشد که ۱۸,۲۹ درصد از کل واریانس شاخص‌های

گردشگری در بین مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان را تشکیل می‌دهد. این عامل دارای ۱۱ شاخص می‌باشد که با توجه به این شاخص‌ها، به عنوان عامل «تأسیسات اقامتی» نام‌گذاری شده است (جدول ۳).

جدول ۳: متغیرهای بارگذاری شده در عامل دوم (تأسیسات اقامتی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	تعداد اتاق مهمان‌پذیر	۰,۹۵۹	۵	مهمان‌پذیر ۳ ستاره	۰,۸۰۹	۹	واحد پذیرایی
۲	تعداد تخت مهمان‌پذیر	۰,۹۵۹	۶	هتل ۱ ستاره	۰,۶۹۵	۱۰	آلاچیق
۳	مهمان‌پذیر ۱ ستاره	۰,۹۲۸	۷	منازل استیجاری	۰,۶۷۹	۱۱	کمپینگ
۴	تعداد مهمان‌پذیر	۰,۱۹۹	۸	خانه معلم	۰,۶۷۶		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل سوم (قابلیت‌های فرهنگی - تاریخی)

در عامل سوم مقدار ویژه ۵,۴۹ می‌باشد که این عامل ۱۲,۱۸ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را تبیین می‌کند. این عامل دارای ۴ شاخص است که مقدار بار عاملی آنها مابین ۰,۷۹ تا ۰,۹۱ در نوسان می‌باشد. با توجه به شاخص‌های تشکیل‌دهنده، به‌عنوان عامل «قابلیت‌های فرهنگی - تاریخی» نام‌گذاری شده است (جدول ۴).

جدول ۴: متغیرهای بارگذاری شده در عامل سوم (فرهنگی - تاریخی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	موزه	۰,۹۱۴	۳	جاذبه‌های مذهبی	۰,۸۴۵
۲	جاذبه‌های فرهنگی	۰,۹۱۴	۴	جاذبه‌های تاریخی	۰,۷۹۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل چهارم (هتل و سطح کیفی)

این عامل دارای مقدار ویژه ۴,۳۶ است و ۹,۷۰ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری

در بین مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان را تبیین می‌کند. این عامل دارای ۴ شاخص است که مقدار بار عاملی آنها از ۰,۷۱ تا ۰,۸۶ می‌باشد و تحت عنوان عامل «هتل و سطح کیفی» نام‌گذاری شده است (جدول ۵).

جدول ۵: متغیرهای بارگذاری شده در عامل چهارم (تأسیسات اقامتی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	هتل ۲ ستاره	۰,۸۶۳	۳	تعداد اتاق هتل	۰,۸۱۴
۲	تعداد هتل	۰,۸۶۲	۴	تعداد تخت هتل	۰,۷۱۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

عامل پنجم (قابلیت‌های طبیعی - ورزشی و رفاهی)

عامل پنجم دارای مقدار ویژه ۳,۶۳ می‌باشد که این عامل ۸,۰۷ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را تبیین می‌کند. این عامل دارای ۵ شاخص می‌باشد. با توجه به شاخص‌های تبیین کننده، به عنوان عامل «قابلیت‌های طبیعی - ورزشی و رفاهی» نام‌گذاری شده است (جدول ۶).

جدول ۶: متغیرهای بارگذاری شده در عامل پنجم (طبیعی - ورزشی و رفاهی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	پایانه	۰,۸۰۶	۴	مخابرات	۰,۷۰۴
۲	جاذبه‌های طبیعی	-۰,۷۹۰	۵	پمپ بنزین	۰,۴۵۰
۳	جاذبه‌های ورزشی	-۰,۷۶۹			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل ششم (زیرساخت‌ها)

این عامل دارای مقدار ویژه ۲,۵۵ بوده و ۵,۶۷ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را تبیین و محاسبه می‌کند. این عامل دارای ۴ شاخص می‌باشد. این عامل با توجه به شاخص‌های استفاده شده در آن، به عنوان عامل «زیرساخت‌ها» نام‌گذاری شده است (جدول ۷).

جدول ۷: متغیرهای بارگذاری شده در عامل ششم (زیرساخت‌ها)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	سرویس بهداشتی	۰,۷۵۶	۳	برق	۰,۵۳۵
۲	آسفالت	۰,۷۳۳	۴	گاز	۰,۴۳۸

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل هفتم (دسترسی)

عامل هفتم تحت عنوان «دسترسی» دارای مقدار ویژه ۲,۵۰ می‌باشد که ۵,۵۴ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را تبیین و محاسبه می‌کند (جدول ۸).

جدول ۸: متغیرهای بارگذاری شده در عامل هفتم (حمل و نقل)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	راه آهن	۰,۸۷۱	۲	فرودگاه	۰,۸۶۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

عامل هشتم (انرژی - تفریحی)

این عامل دارای مقدار ویژه ۲,۳۰ بوده و ۵,۱۲ درصد از کل واریانس شاخص‌های گردشگری را تبیین و محاسبه می‌کند. این عامل دارای ۳ شاخص می‌باشد که تحت‌عنوان عامل «انرژی - تفریحی» نام‌گذاری شده است (جدول ۹).

جدول ۹: متغیرهای بارگذاری شده در عامل هشتم (انرژی - تفریحی)

ردیف	شاخص	بار عاملی	ردیف	شاخص	بار عاملی
۱	آژانس مسافرتی	۰,۸۱۲	۲	سینما	۰,۶۸۹
			۳	آب	-۰,۴۸۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

امتیازات عاملی مناطق نمونه گردشگری در هشت عامل

به منظور سطح‌بندی ابتدا امتیازات عاملی مرتبط با هر یک از مناطق محاسبه گردیده است. همانگونه که نتایج نشان می‌دهد در عامل اول طلائی، غار پیده و پامنار، در عامل دوم مارون، خارستان و دوکوهه، در عامل سوم پارک دره، خارستان و فتح‌المبین، در عامل چهارم فتح‌المبین، پامنار و مارون،

در عامل پنجم کرخه، شهدای شیمیایی خرمشهر و طلائیه، در عامل ششم شهدای شیمیایی خرمشهر، مال آقا، دهلاویه، در عامل هفتم سد شهید عباسپور، رباط و اروند و در عامل هشتم سد انحرافی رامشیر، دهلاویه و اروند در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند.

جدول ۱۰: امتیازات عاملی هر یک از مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان

نام مناطق	عامل‌ها						
	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم
شهدای شیمیایی خرمشهر	-۰,۷۲۶۴	-۰,۲۶۰۴	-۰,۴۷۳۴	-۰,۰۰۳۰	۱,۲۶۷۷	۱,۱۱۷۰	-۱,۰۷۰۳
تالاب هویزه	۱,۶۲۵۰	-۰,۲۱۱۸	-۰,۹۱۷۷	-۰,۱۱۶۸	۰,۸۷۰۵	-۲,۵۶۲۹	-۱,۱۲۰۲
طلائیه	۱,۸۴۰۸	-۰,۸۱۱۴	-۰,۴۸۱۸	-۰,۵۳۴۷	۱,۱۳۲۲	-۰,۵۶۲۹	-۰,۳۷۸۸
پامنا	۱,۷۳۴۵	-۰,۵۷۲۵	-۱,۲۴۲۸	۲,۰۳۸۵	-۱,۰۱۰۴	۰,۳۶۰۱	-۱,۰۴۲۵
دهلاویه	۰,۷۶۸۱	-۰,۲۴۷۵	-۰,۰۹۱۰	-۰,۳۰۳۵	-۲,۳۸۸۶	۱,۱۲۷۵	-۰,۱۸۶۱
اروند	-۰,۷۵۸۰	-۰,۲۷۱۷	۰,۳۴۴۱	-۰,۲۳۴۹	-۰,۳۸۰۳	-۰,۹۷۹۱	۱,۹۷۰۷
ام‌الدیس	-۰,۴۹۸۴	-۰,۱۰۱۸	-۰,۴۴۴۱	۰,۰۲۵۵	۰,۹۳۱۴	۰,۵۳۲۸	-۰,۸۸۴۵
کرخه	-۰,۸۳۳۹	-۰,۱۹۶۰	-۰,۷۰۸۷	۰,۲۳۳۰	۱,۳۵۶۱	۰,۸۲۸۳	-۱,۲۴۰۵
سد شهید عباسپور	۱,۶۵۲۴	-۱,۰۰۶۲	-۰,۶۵۴۸	-۰,۸۶۳۸	-۰,۲۱۰۰	۰,۷۱۲۲	۲,۲۷۵۶
خائیز	-۰,۷۳۹۷	-۰,۲۵۵۵	۰,۰۷۰۷	-۰,۰۷۲۶	۰,۴۱۱۷	-۰,۳۹۸۹	-۰,۳۸۸۱
تنگ تکاب	-۰,۹۸۷۷	-۰,۲۵۴۹	۰,۶۲۲۵	-۰,۱۸۰۰	-۰,۴۸۷۶	-۰,۶۹۲۷	۰,۰۶۵۳
مارون	۰,۴۵۵۶	۳,۴۵۹۴	-۰,۷۵۹۰	۰,۴۹۰۵	۰,۴۰۴۹	-۰,۱۱۷۹	۰,۶۳۱۰
خارستان	۰,۹۹۰۷	۰,۶۸۸۴	۲,۷۸۹۱	-۱,۳۶۴۱	۰,۰۵۲۳	۰,۱۹۹۵	-۰,۷۰۷۹
شلمچه	-۰,۶۸۲۵	-۰,۴۳۳۷	-۰,۳۶۰۶	-۰,۳۴۵۱	۰,۹۰۵۵	۰,۵۳۸۷	۱,۶۰۷۸
یادمان شهدای هویزه	-۰,۷۰۸۳	-۰,۲۴۰۳	-۰,۴۶۰۰	-۰,۲۰۵۰	۰,۴۲۶۲	-۰,۱۶۳۵	۱,۲۲۲۶
مال آقا	-۱,۰۰۵۲	۰,۰۵۷۳	۰,۰۴۰۰	-۰,۰۳۸۵	-۱,۰۰۱۵	۱,۳۹۱۴	-۰,۷۷۲۶
شرین بهار	-۰,۲۳۹۸	-۰,۱۸۵۹	-۰,۰۸۶۸	-۰,۲۱۶۲	-۰,۳۵۵۲	۰,۹۸۲۷	-۰,۷۱۳۱
بلوط بلند	-۰,۹۳۸۸	-۰,۰۴۵۱	۰,۱۰۰۸	-۰,۱۶۵۳	۰,۴۰۴۸	-۰,۲۸۲۵	-۰,۷۲۶۶
رکعت	-۰,۹۳۸۹	-۰,۱۰۴۷	۰,۱۱۳۷	-۰,۱۶۹۰	-۰,۰۵۱۷	-۰,۴۹۴۳	-۰,۴۱۴۲
دشت بزرگ	-۰,۸۰۷۷	۰,۰۹۳۷	-۰,۱۰۸۰	-۰,۰۷۶۷	-۱,۵۴۶۰	-۰,۴۱۱۶	۰,۰۰۳۶
زراس	-۰,۹۶۰۸	-۰,۰۴۶۱	-۰,۳۴۹۴	۰,۱۶۹۱	-۰,۶۷۴۷	۰,۵۵۴۲	-۰,۶۷۷۹
انشان	-۰,۶۲۵۲	۰,۲۱۸۸	-۰,۲۲۵۶	۰,۰۴۲۹	-۱,۸۵۱۲	-۲,۸۳۰۷	-۰,۲۰۵۸
آرپناه	۰,۵۴۸۱	-۰,۲۶۵۲	-۰,۵۹۵۷	-۰,۲۰۴۱	-۱,۹۳۹۱	۰,۷۸۱۴	-۰,۰۷۲۱
سد انحرافی	-۰,۳۴۰۲	-۰,۱۴۳۲	-۰,۰۳۵۰	۰,۰۳۳۲	۰,۸۷۷۲	-۱,۲۹۱۱	-۰,۶۰۹۴
فتح‌المبین	۰,۳۴۶۶	-۰,۶۷۹۶	۲,۲۵۲۴	۴,۳۰۹۳	۰,۵۳۳۷	۰,۱۰۶۲	۰,۹۱۷۱
رباط	-۰,۹۱۰۳	-۰,۴۹۷۳	۰,۰۶۱۱	-۰,۳۷۸۹	۰,۳۶۹۵	۰,۱۹۱۲	۲,۱۰۱۵
دوکوهه	۰,۶۷۷۴	۳,۳۷۰۶	-۰,۸۱۸۰	۰,۳۸۴۳	۰,۳۶۱۷	۰,۳۰۹۰	۰,۵۷۴۶
پارک دره اندیشک	۰,۹۱۹۴	۰,۵۹۶۸	۳,۰۴۴۸	-۱,۲۶۵۰	۰,۰۹۲۹	۰,۱۶۱۳	-۰,۵۶۴۳
غار پیده	۱,۷۵۳۸	-۰,۸۹۵۷	-۰,۳۸۳۴	-۰,۷۸۲۲	۰,۷۱۰۹	۰,۶۵۰۹	۰,۴۷۰۷
ساحل رودخانه هندیجان	-۰,۶۱۰۳	-۰,۳۵۷۵	-۰,۲۶۳۳	-۰,۱۹۶۴	۰,۸۸۴۷	-۰,۲۵۶۳	-۰,۰۶۵۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

سطح‌بندی نهایی

با توجه به امتیازات عاملی هر یک از مناطق نمونه گردشگری در هشت عامل، شاخص ترکیبی هر یک از مناطق محاسبه و بر اساس آن سطح‌بندی نهایی از مناطق صورت گرفته است. بر اساس نتایج به دست آمده از تکنیک تحلیل عاملی در این پژوهش مناطق نمونه گردشگری فتح‌المبین، دوکوهه و مارون به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم از مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان به منظور تخصیص بهینه منابع قرار دارند. همچنین مناطق نمونه تالاب هویزه، زراس و انشان نیز به ترتیب رتبه‌های بیست‌وهشتم و بیست‌ونهم و سی‌ام را به خود اختصاص داده و کمترین میزان برخورداری از شاخص‌های مناطق نمونه گردشگری را در استان دارا می‌باشند.

جدول ۱۱: سطح‌بندی نهایی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان

رتبه	شاخص ترکیبی	نام مناطق	رتبه	شاخص ترکیبی	نام مناطق
۲۴	-۲,۱۸۰۷۸	مال آقا	۱۹	-۰,۵۱۳۴۰	شهدای شیمیایی خرمشهر
۱۵	-۰,۰۷۱۶۹	شرین بهار	۲۸	-۳,۱۱۸۴۸	تالاب هویزه
۲۲	-۱,۳۳۴۰۶	بلوط بلند	۱۸	-۰,۴۶۶۴۷	طلایه
۲۶	-۲,۷۶۸۹۵	رکعت	۱۴	۰,۱۳۳۱۰	پامنار
۲۷	-۳,۰۵۷۸۷	دشت بزرگ	۱۱	۰,۶۷۱۲۹	دهلاویه
۲۹	-۳,۲۵۰۷۰	زراس	۶	۱,۶۶۱۹۳	اروند
۳۰	-۷,۲۴۰۱۹	انشان	۱۳	۰,۳۹۴۲۱	ام‌الدبس
۲۳	-۱,۳۸۶۴۷	آرپناه	۱۷	-۰,۴۰۰۲۶	کرخه
۷	۱,۵۷۸۵۵	سد انحرافی	۸	۱,۳۹۱۲۶	سد شهید عباسپور
۱	۷,۶۰۱۸۱	فتح‌المبین	۲۱	-۱,۰۹۹۶۸	خائیز
۱۶	-۰,۱۸۷۵۱	رباط	۲۵	-۲,۳۸۴۹۵	تنگ تکاب
۲	۴,۷۶۸۸۷	دوکوهه	۳	۴,۵۷۰۸۷	مارون
۴	۲,۸۳۲۴۱	پارک دره اندیمشک	۵	۲,۴۱۴۸۵	خارستان
۹	۱,۰۳۸۹۴	غار پیده	۱۰	۰,۸۷۷۲۵	شلمچه
۲۰	-۱,۰۰۵۸۱	ساحل رودخانه هندیجان	۱۲	۰,۵۳۱۹۱	یادمان شهدای هویزه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

در ادامه به منظور تبیین نتایج و اخذ خروجی‌های اجرایی، مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان در سه سطح برخوردار، نیمه برخوردار و محروم دسته‌بندی شده‌اند.

▪ مناطق برخوردار

مناطق نمونه گردشگری فتح‌المبین، دوکوهه، مارون، پارک دره، خارستان، سد انحرافی رامشیر، جزیره اقامتی سد شهید عباسپور و اروند در این دسته قرار می‌گیرند. لازم به توضیح است که مناطق فتح‌المبین، دوکوهه، خارستان، پارک دره، مارون در فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر از شهرهای مهم استان مانند شوش، اندیمشک و بهبهان و رامشیر قرار دارند و از جاذبه‌ها و زیرساخت‌های این شهرها بهره‌مند می‌شوند. منطقه نمونه گردشگری سد شهید عباسپور نیز سال‌ها است که به‌عنوان یک جزیره تفریحی و اقامتی توسط وزارت نیرو مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. منطقه نمونه گردشگری اروند در مجاورت شهر اروند کنار نیز از جاذبه‌ها و زیرساخت‌های شهرستان آبادان بهره‌مند است.

▪ مناطق نیمه برخوردار

مناطق نمونه شلمچه، غار پیده، دهلاویه، یادمان شهدای هویزه، ام‌الدبس در این دسته قرار می‌گیرند. این مناطق نیز در نزدیکی شهرها و مراکز جمعیتی قرار دارند و از زیرساخت‌های این شهرها بهره‌مند هستند. منطقه ام‌الدبس در فاصله ۵ کیلومتری شهرستان و مناطق یادمان شهدای هویزه، شلمچه و دهلاویه نیز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های جنگی استان خوزستان شناخته شده‌اند که همین امر نیز موجب برخورداری این مناطق از امکانات و زیرساخت‌ها شده است.

▪ مناطق محروم

متأسفانه تعداد مناطقی که در این دسته قرار می‌گیرند زیاد است. مناطق نمونه پامنار شیرین بهار، رباط، سد کرخه، طلائیه، شهدای شیمیایی خرمشهر، ساحل هندیجان، خائیز، بلوط بلند، آرپناه، مال‌آقا، تنگ تکاب، رکعت، دشت بزرگ، تالاب هویزه، زراس و انشان در این دسته قرار می‌گیرند. عمده مناطق قرار گرفته در این دسته مناطقی هستند که علیرغم برخورداری از جاذبه‌های غنی گردشگری بویژه جاذبه‌های طبیعی از نظر برخورداری از انواع زیرساخت‌ها

ضعیف هستند که این کمبود و ضعف برای مناطق مختلف متفاوت است. عمده مناطق قرار گرفته در این دسته جزء مناطق خوش آب‌وهوا و ییلاقی استان، بویژه در فصل تابستان هستند که متأسفانه به دلیل عدم وجود امکانات و زیرساخت‌ها نتوانسته‌اند در جذب گردشگران بویژه گردشگران داخلی موفق باشند.

شکل ۳: سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان - منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری

همانگونه که در بخش‌های مختلف این پژوهش عنوان شد، در جهان امروز گردشگری به یکی از مهم‌ترین و سودمندترین صنایع تبدیل شده است و بر همگان واضح و روشن است که رشد

و توسعه این صنعت در نواحی مختلف می‌تواند فواید بسیاری را به همراه داشته باشد. کشور ایران نیز با عنایت به سابقه تاریخی و موقعیت جغرافیایی و برخورداری از انواع جاذبه‌های تاریخی، طبیعی، مذهبی و ... یکی از کشورهای غنی و توانمند در عرصه جهانی است. اما متأسفانه جایگاه ایران در عرصه گردشگری متناسب با توانمندی‌هایش نیست و فاصله بسیار زیادی در این زمینه وجود دارد. ایجاد مناطق نمونه گردشگری در مجاورت جاذبه‌ها و برنامه‌ریزی جهت ارائه انواع خدمات مورد نیاز به گردشگران در این مناطق یکی از راهکارهایی است که سازمان‌ها و نهادهای مسئول جهت نیل به توسعه گردشگری در کشور ایران اتخاذ نموده‌اند. در حال حاضر ۱۱۶۸ منطقه نمونه گردشگری در کل کشور وجود دارد (مجموعه دستورالعمل‌ها و قوانین مناطق نمونه گردشگری، ۱۳۸۹، ۳) که این امر اختصاص اعتبارات دولتی و جذب سرمایه بخش خصوصی را با مشکل مواجه نموده است. از این‌رو شناسایی قابلیت‌ها به منظور اولویت‌بندی و سطح‌بندی این مناطق ضروری به نظر می‌رسد. سطح‌بندی مقصدهای گردشگری که متناسب با قابلیت‌ها و توانمندی‌های مناطق انجام می‌شود، می‌تواند به عنوان یک ابزار مدیریتی در برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای مد نظر قرار گرفته و منجر به شناسایی قابلیت‌های واقعی مناطق و ایجاد امکانات متناسب با این قابلیت‌ها و نهایتاً زمینه‌ساز نیل به توسعه پایدار در سطح منطقه‌ای، استانی و ملی گردد. لذا با توجه به اهمیت این موضوع پژوهش حاضر سعی بر سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان دارد. چرا که این استان با وجود برخورداری از جاذبه‌های کهن تاریخی، طبیعی، مذهبی، جاذبه‌های جنگی و ... از این امر نیز مستثنی نبوده و نتوانسته است آنچنان که شایسته قابلیت‌های خود است در این صنعت توسعه یابد. بدین منظور در پژوهش حاضر به منظور سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری ابتدا ۴۵ شاخص شناسایی و سپس با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی به ۸ عامل شامل: عامل مراکز درمانی - خدماتی، تأسیسات اقامتی، قابلیت‌های فرهنگی - تاریخی، عامل هتل و سطح کیفی، قابلیت‌های طبیعی - ورزشی و رفاهی، زیرساخت‌ها، دسترسی و انرژی - تفریحی تقلیل و تبدیل گردید. در نهایت با استفاده از شاخص ترکیبی به دست آمده از هشت عامل برای هر یک از مناطق، سطح‌بندی نهایی صورت گرفته است. بر اساس نتایج به دست آمده مشخص گردید منطقه نمونه فتح‌المبین در رتبه اول و منطقه نمونه انشان در رتبه آخر از سطح‌بندی قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که توزیع و پراکندگی زیرساخت‌های گردشگری در بین

مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان بسیار نامتعادل است. به نحوی که نتایج نشان می‌دهد مناطقی که در سطح‌بندی در رتبه‌های بالا قرار گرفته‌اند عموماً در فاصله کمی از مراکز شهری قرار دارند. که همین امر نیز باعث گردیده از امکانات و خدمات گسترده‌تری بهره‌مند باشند. بنابراین با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهادات زیر به منظور توسعه گردشگری و برقراری تعادل در زیرساخت‌ها و امکانات گردشگری در مناطق این استان ارائه می‌گردد:

۱. برنامه‌ریزی جهت ایجاد و تقویت زیرساخت‌ها به ترتیب اهمیت و اولویت در مناطق محروم، نیمه برخوردار و برخوردار و البته متناسب با پراکنش جاذبه‌ها
۲. توجیه سودآوری سرمایه‌گذاری بخش دولتی در گردشگری در سطح استان به منظور افزایش سهم اعتبارات دولتی در منظور تأمین زیرساخت‌های موردنیاز در مناطق نمونه و رایزنی و جلب همکاری و مشارکت دستگاه‌های دولتی دخیل در امر تأمین زیرساخت‌های مقاصد گردشگری؛
۳. ضرورت تسهیل در بهره‌برداری از سواحل و گسترش فعالیت‌های گردشگری در منابع آبی استان؛
۴. تهیه بسته‌های سرمایه‌گذاری برای مناطق نمونه گردشگری استان که حاوی ظرفیت‌ها، تأسیسات موردنیاز و نیز افق توسعه این مناطق باشد و ارائه این فرصت‌های سرمایه‌گذاری به سرمایه‌گذاران واقعی؛
۵. توجه ویژه به تبلیغات، بازاریابی این مناطق به سرمایه‌گذاران و اختصاص اعتبارات لازم جهت معرفی این مناطق؛
۶. ضرورت افزایش تخصیص اعتبارات ملی و استانی به مناطق نمونه گردشگری؛
۷. تهیه بسته‌ها حمایتی از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در قالب معافیت‌های مالیاتی و عوارض و ارائه وام‌های کم‌بهره با عنایت به حجم فراوان اعتبارات مورد نیاز در این مناطق؛
۸. ایجاد تأسیسات گردشگری و تفریحی - توریستی در شهرها و مناطق نمونه گردشگری استان با توجه به کمبود بسیار شدید این تأسیسات در استان خوزستان؛
۹. تلاش در جهت تسریع در صدور مجوزهای قانونی مورد نیاز سرمایه‌گذاران؛

کتابشناسی

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی؛ آقاسی‌زاده، عبدالله (۱۳۸۸)، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SOWT، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، صص ۱۲۸-۱۰۷؛
۲. استعلاجی، علیرضا، الله‌قلی‌زاده، مهناز (۱۳۹۰)، برنامه‌ریزی توسعه پایدار با تأکید بر گردشگری مطالعه موردی سرعین و روستاهای اطراف، مجله جغرافیا (فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران)، دوره جدید سال نهم، شماره ۳۰، صص ۱۴۴-۱۲۹؛
۳. بدری، سیدعلی، یاری حصار، ارسطو (۱۳۸۸)، انتخاب مناطق نمونه گردشگری با استفاده از روش AHP در استان کهگیلویه و بویراحمد، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۹۵، صص ۸۴-۵۵؛
۴. بیگی فیروزی، اله‌یار (۱۳۹۰)، تدوین استراتژی توسعه صنعت گردشگری استان لرستان بر اساس تحلیل سوات و فرایند تحلیل شبکه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی - مدیریت تحول، دانشگاه زاهدان؛
۵. توکلی، مرتضی و همکاران (۱۳۸۹)، تأثیر مناطق نمونه گردشگری در محرومیت‌زدائی از دیدگاه اجتماعات محلی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات تخت کردستان)، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره ۶، صص ۹۴-۷۳؛
۶. جلالی، محبوبه، خادم‌الحسینی، احمد (۱۳۹۴)، سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری در استان کرمان، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱۶۲-۱۵۱؛
۷. حاجی‌نژاد، علی و همکاران (۱۳۹۲)، رتبه‌بندی میزان برخورداری جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری در مراکز شهرستان‌های استان مازندران با استفاده از رویکرد تحلیل عوامل استراتژیک، فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال پنجم، شماره سوم، صص ۱۳۰-۱۱۳؛
۸. حیدری پور، اسفندیار (۱۳۹۲)، سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری با بهره‌گیری از روش AHP (مطالعه موردی: مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر و تالاب گاوخونی استان اصفهان)، فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی سال پنجم، شماره سوم، صص ۱۱۷-۱۰۵؛
۹. خوش‌نظر، مامند (۱۳۹۲)، ارزیابی اولویت‌های سرمایه‌گذاری در مناطق نمونه گردشگری شهرستان سمیرم، فصلنامه مطالعات گردشگری دوره سوم، شماره سوم، صص ۴۵-۲۴؛
۱۰. داس ویل، راجر (۱۳۸۴)، مدیریت جهانگردی؛ مبانی، راهبردها و آثار، ترجمه اعرابی، سید محمد و ایزدی، داود، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ سوم؛
۱۱. دهقانپور، علیرضا؛ رضایی، حجت؛ محمودی، شریعه (۱۳۹۲)، رتبه‌بندی مراکز و واحدهای نمونه گردشگری به‌منظور تخصیص بهینه منابع (مطالعه موردی شهر ابرکوه)، فصلنامه گردشگری و چشم‌انداز آینده، سال سوم، شماره چهارم، صص ۶۶-۵۳؛
۱۲. رضایی، حجت (۱۳۹۱)، واکاوی و تبیین اثرات خشکسالی بر اقتصاد و ناپایداری جمعیتی، مورد مطالعه: شهرستان ابرکوه، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان؛
۱۳. سلطانی، زهرا؛ نوری، سیدهدایت‌الله (۱۳۸۹)، ارزیابی توان محیطی شهرستان خوانسار به منظور توسعه توریسم با

- استفاده از GIS، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۹۹، صص ۷۷-۱۰۰:
۱۴. شمعی، علی؛ موسی‌وند، جعفر (۱۳۹۰). سطح‌بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ زیرساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل AHP و TOPSIS، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۴۰-۲۳:
۱۵. ضیایی، محمود؛ شجاعی، مسلم (۱۳۸۹). سطح‌بندی مقصدهای گردشگری: واکاوی مفهومی نو در برنامه‌ریزی فضایی گردشگری، فصلنامه مطالعات گردشگری شماره ۱۳، صص ۴۶-۲۵:
۱۶. عمادی، محمدحسین (۱۳۸۴). نقش اعتبارات خرد در تسریع فرایند توسعه روستایی؛ مقایسه دو دیدگاه، همایش توسعه روستایی و کاهش فقر، تهران، بانک کشاورزی:
۱۷. کاظمی، مهدی (۱۳۸۷). تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، مجله جغرافیا و توسعه، سال ششم، شماره ۱۲، پاییز و زمستان:
۱۸. کیم، جی آن، مولر و چالز (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر تحلیل عاملی و شیوه به کارگیری آن، ترجمه صادق بختیاری و هوشنگ طالبی، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان:
۱۹. گل‌دین، یان و ال. آلن وینترز (۱۳۷۹). اقتصاد توسعه پایدار، ترجمه عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و غلامرضا آزاد ارمکی، شرکت چاپ و نشر بازگانی، تهران، صص ۱۳:
۲۰. مجموعه قوانین و مقررات مناطق نمونه گردشگری (۱۳۸۹)، معاونت سرمایه‌گذاری و طرح‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور، صص ۳:
۲۱. محمودی‌نژاد، هادی، بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۸). مبانی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری روستایی، چاپ اول، تهران، انتشارات هله/ طحان:
۲۲. مطالعات امکان‌سنجی مناطق نمونه گردشگری استان خوزستان (۱۳۸۹). شرکت مهندسی مشاور پردازش اطلاعات نقش کلیک:
۲۳. نوری، غلامرضا؛ تقی‌زاده، زهرا (۱۳۹۲). اولویت‌بندی مناطق نمونه گردشگری جهت سرمایه‌گذاری و توسعه منطقه‌ای در شمال غربی استان کرمانشاه، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری سال هشتم، شماره ۲۲، صص ۷۳-۱۰۰:
۲۴. نوری، غلامرضا؛ فتوحی، صمد؛ تقی‌زاده، زهرا (۱۳۹۱). اولویت‌بندی قطب‌های گردشگری استان کرمانشاه بر اساس پتانسیل مناطق نمونه گردشگری با استفاده از روش چند معیاره تاپسیس، نشریه جغرافیا و پایداری محیط، شماره ۴، صص ۹۴-۷۵:
25. Escobar, Arturo, (1995), *Encountering development: the making and unmaking of the third world*, Princeton a new jersey: Princeton University press;
26. Hall, C. Mand et.al, (1999), "the geography of tourism and recreation", Rutledge.
27. Jayawardena, Chandana; J. Patterson; Daniel, Choi; Chris and Brain Ryan.(2008) sustainable tourism development in Niagara; Discussions, theories.and insights, International Journal of Contemporary Hospitality. Management, Vol. 20, No. 3, pp: 258 – 277;
28. Riggsfred, (1984), development in sartori, Giovanni, social sciences concepts, landan;

29. Sharply R, (2002), Rural Tourism and Challenge of Tourism Diversication, The Case of Cyprus, Tourism Management, pp 242-251;
30. streeten, Pual ,P. (1999). Boston University, Economic Development in thee third world, BostonnUniversity;
31. Tefler, D & Sharply, R (2008) :Tourism and Development in developing, world, rout ledge publication. 80;
32. Weaver, David and Lawton, Laura (2006), Tourism Management, third edition, Wiley publication.

Archive of SID